

Bijlage 1

*Selectiecriteria en methode
van begrenzing*

Inhoud

Inleiding	5
Hoofdstuk 1	
Selectiecriteria en methode begrenzing van Vogelrichtlijngebieden in het kort	6
Hoofdstuk 2	
De Vogelrichtlijn en de vogels	8
2.1 Artikel 4	8
2.2 Vogelsoorten met betrekking tot de Vogelrichtlijn	12
Hoofdstuk 3	
De gebieden	20
3.1 Gebiedsbegrip	20
3.2 Criteria voor selectie van gebieden	21
3.3 Methodiek voor de begrenzing van gebieden	24
Lijst van bijlagen	27
Noten	41

Inleiding

Op basis waarvan wordt een gebied aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de Europese Vogelrichtlijn? Hoe worden de grenzen vastgesteld? En welke vogelsoorten zijn bepalend voor de aanwijzing van die gebieden? Op deze vragen wordt in het navolgende een antwoord gegeven.

De systematiek van selectie en de gebruikte methodiek van begrenzing van gebieden behoeft een nadere uiteenzetting. Dit bleek onder meer uit de ruim 5000 zienswijzen die begin 1999 werden ingediend, naar aanleiding van de ter visielegging van de ontwerpbesluiten voor de aanwijzing van speciale beschermingszones onder de Vogelrichtlijn.

In deze bijlage wordt antwoord gegeven op de gerezen vragen, in de vorm van een gedetailleerde beschrijving van de systematiek van zowel selectie als begrenzing van de nieuw aan te wijzen Vogelrichtlijngebieden. De vogeltelgegevens zijn geactualiseerd. De verschillen ten opzichte van de vorige telling (IBA94¹) worden steeds aangegeven.

In Hoofdstuk 1 wordt in hoofdlijnen uitgelegd welke selectiecriteria en methodiek voor begrenzing van de gebieden zijn toegepast.

Hoofdstuk 2 bespreekt de Vogelrichtlijn. Er wordt ingegaan op de te beschermen vogelsoorten.

In Hoofdstuk 3 wordt het begrip 'gebied' gedefinieerd. Tevens wordt dieper ingegaan op de selectiecriteria en de methodiek van voor selectie en begrenzing van de aan te wijzen gebieden.

Hoofdstuk 1 Selectiecriteria en methode van begrenzing in het kort

Het Ministerie van LNV heeft de gehanteerde systematiek van de gebiedenselectie overgenomen uit de inventarisatie van 1994, zoals gepubliceerd in IBA89 en IBA94. Om zich te verzekeren van de juistheid van de gebiedenselectie, heeft het Ministerie de door haar ingestelde 'Commissie Vogelrichtlijn' gevraagd zich over de selectiecriteria te buigen. Voorafgaand aan de aanwijzingsprocedure heeft deze commissie hierover een positief advies uitgebracht. De globale begrenzing van de voor aanwijzing voorgestelde gebieden is vervolgens vermeld in het Basisdossier Vogelrichtlijngebieden (eerste versie 1997, tweede geactualiseerde versie 1998, niet gepubliceerd, wel openbaar).

Speciale beschermingszones

De Nederlandse Regering heeft 49 gebieden aangewezen, die voldoen aan de selectiecriteria. Naast de selectie van gebieden wordt aangegeven hoe groot een gebied is en waar de grenzen zijn gelegen (de begrenzing). Door middel van selectie en begrenzing van een gebied ontstaat een speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn.

Een speciale beschermingszone bestaat derhalve uit een gebied met kwalificerende soorten, waarbij de begrenzing tot stand is gekomen op basis van de leefgebieden van deze soorten en landschapsecologische overwegingen waarbij rekening is gehouden met het voorkomen van niet- kwalificerende, in behoorlijke aantallen voorkomende selectiesoorten én met een aantal trekken- de broedvogelsoorten voorkomend op de Nederlandse Rode Lijst.

De selectiecriteria

1. 'Bijlage I'-soorten, belangrijkste vijf gebieden

Voor bepaalde vogelsoorten moeten speciale beschermingszones worden geselecteerd. Die vogelsoorten worden genoemd in een officiële lijst van de Vogelrichtlijn, geheten Bijlage I. Vanaf nu worden ze daarom de Bijlage I-soorten genoemd. De lijst is voor het laatst aangepast in 1997, en telt nu 181 soorten, waarvan er 44 voor Nederland relevant zijn.

Als er in Nederland gebieden zijn waar een Bijlage I-soort voorkomt, dan worden de vijf gebieden geselecteerd met de hoogste gemiddelde aantallen van die soort, tenzij in het betreffende gebied minder dan 1% van de Nederlandse broedpopulatie voorkomt én ook minder dan 0,1% van de biogeografische populatie. Aanvullend geldt een absolute ondergrens van twee broedparen of vijf exemplaren.

2. 1% van de biogeografische populatie bij trekkende watervogels

Als er trekkende watervogels in een gebied pleisteren, dan speelt ook een ander criterium mee bij de selectie. Als geregeld minstens 1% van de biogeografische populatie van een soort er broedt, ruit, foerageert en/of rust, dan wordt het gebied geselecteerd. Dit gebeurt bij alle trekkende watervogels, ongeacht of ze al of niet op Bijlage I voorkomen.

3. Alléén als...

Er is één aanvullende voorwaarde. Een gebied komt alleen voor aanwijzing in aanmerking als er sprake is van minstens 100 ha aaneengesloten gebied met een formele natuurstatus. Op deze wijze worden onder meer gebieden met een tijdelijke geschiktheid voor vogels uitgesloten.

Methodiek van begrenzing

Algemeen

De grenzen van een speciale beschermingszone worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige Bijlage I-vogelsoorten, trekkende watervogels en overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoopeisen van de betreffende vogelsoorten.

Hierbij zijn de volgende beperkingen gehanteerd:

1. Voor vogelsoorten voorkomend op Bijlage I geldt dat geregeld tenminste 1% van de Nederlandse broedpopulatie aanwezig moet zijn.
2. Voor trekkende watervogels geldt dat geregeld tenminste 0.1% van de biogeografische populatie in het gebied aanwezig moet zijn.
3. Voor overige trekvogels geldt dat geregeld tenminste 1% van de Nederlandse broedpopulatie in een gebied aanwezig is en dat deze vogels voorts zijn aangemerkt als een Nederlandse Rode Lijst-soort. Het betreft 14 Rode Lijst-soorten die geconcentreerd in het totaal van de aangewezen en aan te wijzen speciale beschermingszones voorkomen. Van deze soorten wordt minstens 25% van deze populaties in de speciale beschermingszones beschermd.

Hoofdstuk 2 De Vogelrichtlijn en de vogels

De Raad van de Europese gemeenschappen heeft de Vogelrichtlijn reeds in 1979 vastgesteld. De richtlijn 'inzake het behoud van de vogelstand', die in 1981 in werking is getreden, regelt de bescherming, het beheer en de regulering van vogelsoorten. Er worden duidelijke regels gesteld voor de exploitatie van alle in Europa voorkomende vogelsoorten, hun eieren, hun nesten en hun leefgebieden. Voor bedreigde vogels en voor trekvogels dienen speciale beschermingsmaatregelen te worden getroffen, waaronder het aanwijzen van speciale beschermingszones.

De rechtsgevolgen voortvloeiend uit de Vogelrichtlijn betreffen naast het aanwijzen van speciale beschermingszones, de verplichting om passende maatregelen te nemen om de kwaliteit van de leefgebieden voor de vogels niet te laten verslechteren. Daarnaast mogen er geen versturende factoren optreden voor de vogelsoorten waarvoor het betreffende gebied is aangewezen.

2.1 Artikel 4

Artikel 4 van de Vogelrichtlijn beschrijft de verplichtingen aangaande aanwijzing, beheer en bescherming van speciale beschermingszones. Het is een verbijzondering van artikel 3. Dat artikel bepaalt in het eerste lid dat voor alle vogelsoorten waarop de Richtlijn betrekking heeft, maatregelen moeten worden getroffen. En wel om "een voldoende gevarieerdheid van leef gebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen, in stand te houden of te herstellen". Daarnaast bepaalt het derde lid dat de aangewezen zones een "samenhangend geheel" vormen dat voldoet aan de eisen in zake bescherming van de soorten. Het derde en vierde lid omvatten verder een meldingsplicht aan de Europese Commissie en de beschermings bepaling.

Een dergelijke gedachtegang treffen we ook aan in de negende overweging uit de preambule van de Richtlijn, die hieronder wordt weergegeven:

Negende overweging

"Overwegende dat het voor het behoud van alle vogelsoorten noodzakelijk is verblijfplaatsen te beschermen, in stand te houden of te herstellen die voldoende gediversifieerd zijn en qua oppervlakte toereikend; dat voor bepaalde vogelsoorten speciale beschermingsmaatregelen ten aanzien van de verblijfplaatsen dienen te worden getroffen om hun voortbestaan en voortplanting in het verspreidingsgebied veilig te stellen; dat bij deze maatregelen ook de trekvogels inbegrepen zouden moeten worden, en dat deze maatregelen gecoördineerd dienen te worden met het oog op de vorming van een coherent geheel; (...)"

Om de Vogelrichtlijn uit te kunnen voeren, moeten we allereerst kunnen bepalen voor welke soorten speciale beschermingszones moeten worden aangewezen. Om dat te kunnen doen, volgt eerst een korte toelichting op de eerste twee leden van artikel 4. Deze toelichting is mede gebaseerd op de jurisprudentie van het Europese Hof van Justitie.

Lid 1 van artikel 4 van de Vogelrichtlijn spreekt over de aanwijzing van de "naar aantal en oppervlakte meest geschikte gebieden", voor de soorten van Bijlage I. Lid 2 van artikel 4 betreft de aanwijzing van gebieden voor "geregeld voorkomende trekvogels" voor zover niet in Bijlage I genoemd, met bijzondere aandacht voor watergebieden van internationale betekenis.

Daarnaast bepaalt het derde lid van artikel 4 dat de aangewezen zones een "samenhangend geheel" vormen dat voldoet aan de eisen inzake de bescherming van de soorten. Het derde en vierde lid omvatten verder een meldingsplicht aan de Europese Commissie en de beschermingsbepaling.

Artikel 4 lid 1

Tekst:

"Voor de leefgebieden van de in Bijlage I vermelde soorten worden speciale beschermingsmaatregelen getroffen, opdat deze soorten daar waar zij nu voorkomen, kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten.

In dat verband wordt gelet op:

- (a) soorten die dreigen uit te sterven;*
- (b) soorten die gevoelig zijn voor bepaalde wijzigingen van het leefgebied;*
- (c) soorten die als zeldzaam worden beschouwd omdat hun populatie zwak is of omdat zij slechts plaatselijk voorkomen;*
- (d) andere soorten die vanwege de specifieke kenmerken van hun leefgebied speciale aandacht verdienen.*

Bij de beoordeling wordt rekening gehouden met de tendensen en de schommelingen van het populatiepeil.

De Lid-Staten wijzen met name de naar aantal en oppervlakte voor de instandhouding van deze soorten meest geschikte gebieden als speciale beschermingszones aan, waarbij rekening wordt gehouden met de bescherming die deze soorten in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is, behoeven."

Toelichting

Het eerste lid van artikel 4 vormt de grondslag voor de soortenlijst die in Bijlage I van de Richtlijn is opgenomen. Deze vogels zijn aangeduid als "bedreigde soorten"². Ten aanzien van hun leefgebieden moeten speciale beschermingsmaatregelen worden genomen, om het voortbestaan en de voortplanting van deze soorten in hun verspreidingsgebied veilig te stellen³. De criteria *a-d* die in de tweede alinea worden genoemd, hebben betrekking op de categorieën van soorten die in de Bijlage kunnen worden opgenomen. Dit met het oog op eventuele aanpassing van de Bijlage aan "de technische en wetenschappelijke vooruitgang" zoals voorzien in artikel 15 van de Vogelrichtlijn. Daarbij wordt rekening gehouden met de aantalsontwikkeling van hun populaties.

De derde alinea van het eerste lid heeft dus betrekking op de beoordeling of een soort op Bijlage I geplaatst kan worden, niet op het proces van selectie van de gebieden.

Voor alle soorten van Bijlage I die op het grondgebied van een Lid-Staat voorkomen, moeten speciale beschermingszones worden aangewezen⁴. Dat heeft het Europese Hof van Justitie bevestigd. De 'negende overweging' van de Richtlijn spreekt in dit opzicht van bescherming, instandhouding en herstel van "de verblijfplaatsen". Het moet daarbij wel gaan om verblijfplaatsen die voorspelbaar en geregeld in gebruik zijn. Dit betekent dat de verplichting niet van toepassing moet worden geacht op soorten die incidenteel voorkomen, en soorten waarvoor in de betreffende Lid-Staat geen vaste verblijfplaatsen bekend zijn. Daarvoor bestaan immers geen geschikte gebieden waarin speciale beschermingszones kunnen worden aangewezen "opdat deze soorten daar waar zij nu voorkomen, kunnen voortbestaan [...]"⁵.

De Engelse tekst van het eerste lid van artikel 4 is in dit opzicht nog wat duidelijker dan de Nederlandse tekst. In de Engelse versie staat in plaats van "daar waar zij nu voorkomen", "in hun verspreidingsgebied" (zie voetnoot 3 en vgl. formulering negende overweging). De bepaling heeft dus geen betrekking op soorten buiten hun (normale) verspreidingsgebied⁶, maar alleen op geregeld⁷ in een Lid-Staat voorkomende soorten van Bijlage I.

De zinsnede "naar aantal en oppervlakte voor de instandhouding meest geschikte gebieden" moet worden uitgelegd in het licht van de negende overweging en het eerste lid van artikel 3. Er moet zowel worden gestreefd naar voldoende gevarieerdheid van leefgebieden als naar een voor de bescherming toereikende oppervlakte. Daarbij moet rekening worden gehouden met de bescherming die deze soorten behoeven op het Europese grondgebied van de Lid-Staten. Voor soorten die op Bijlage I voorkomen, moeten dus zonder meer speciale beschermingszones worden aangewezen. De beschermingsbehoefte, die onder meer afhangt van de staat van instandhouding van de soort (vgl. criteria *a-d*), bepaalt dus bij de soorten van Bijlage I niet óf daarvoor speciale beschermingszones moeten worden aangewezen, maar wel de mate waarin dat dient te gebeuren.

Artikel 4 lid 2

Tekst: "De Lid-Staten nemen soortgelijke maatregelen ten aanzien van de niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogels, waarbij rekening wordt gehouden met de behoeften van het gebied van bescherming in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is, ten aanzien van hun broed-, rui- en overwinteringsgebieden en rustplaatsen in hun trekzones. Met het oog hierop besteden de Lid-Staten zelf bijzondere aandacht aan de bescherming van watergebieden en in het bijzonder aan de watergebieden van internationale betekenis."

Toelichting

Het tweede lid van artikel 4 betreft de verplichting tot aanwijzing van gebieden voor "geregeld voorkomende trekvogels" voorzover niet in Bijlage I genoemd. Daarbij wordt bijzondere aandacht besteed aan de bescherming van watergebieden en in het bijzonder die van internationale betekenis. Het Europese Hof van Justitie heeft het laatstgenoemde ook als criterium aangemerkt: "Weliswaar beschikken de Lid-Staten over een zekere beoordelingsmarge ten aanzien van de keuze van de speciale beschermingszones, maar voor de aanwijzing van die zones gelden bepaalde in de richtlijn aangegeven ornithologische criteria, zoals de aanwezigheid van de in Bijlage I genoemde vogelsoorten enerzijds, en de aanduiding van een leefgebied als watergebied anderzijds."⁸ Ook uit artikel 7 van de Habitatrichtlijn blijkt dat onder "soortgelijke maatregelen" ook de aanwijzing van speciale beschermingszones moet worden begrepen. Daarbij gaat het om "geregeld voorkomende trekvogels" die niet in Bijlage I zijn opgenomen, niet om incidenteel voorkomende trekvogels (zoals dwaalgasten). Dat blijkt ook uit de zinsnede "ten aanzien van hun broed-, rui- en overwinteringsgebieden en rustplaatsen in hun trekzones"⁹.

Alle (trekkende) watervogelsoorten die voorkomen in "de watergebieden van internationale betekenis", waarnaar in de tweede volzin van het tweede lid wordt verwezen, komen in elk geval in aanmerking voor speciale bescherming. In hoeverre voor andere trekvogels speciale beschermingszones moeten worden aangewezen, wordt bepaald door de "behoeften van het gebied van bescherming" waarmee rekening dient te worden gehouden. In dit opzicht onderscheidt het tweede lid van artikel 4 zich duidelijk van het eerste lid. In lid 1 wordt immers bepaald dat voor alle (bedreigde) soorten van Bijlage I gebieden moeten worden aangewezen. Bij soorten die onder het tweede lid vallen (naast de water-vogels), is dit alleen nodig wanneer de beschermingsbehoefte van de soort dat noodzakelijk maakt. Als dit niet zo was, dan zou de vermelding van een soort op Bijlage I (behalve voor standvogels¹⁰) geen bijzondere betekenis meer hebben. De beschermingsbehoefte van een soort kan van Lid-Staat tot Lid-Staat verschillen. Hierdoor kunnen per Lid-Staat de geëigende maatregelen worden genomen om het voortbestaan en de voortplanting van de betreffende soort in zijn (gehele) verspreidingsgebied veilig te stellen.

2.2 Vogelsoorten met betrekking tot de Vogelrichtlijn

2.2.1 Vogelsoorten opgenomen in Bijlage I van de Vogelrichtlijn

Bijlage I van de Vogelrichtlijn is voor het laatst aangepast op 29 juli 1997¹¹. Daarbij is de Aalscholver (ondersoort *sinensis*) van de Bijlage afgevoerd. De Bijlage telt nu 181 soorten, waaronder het Nonnetje en Rosse Grutto. Deze twee in Nederland voorkomende soorten werden toegevoegd bij de toetreding van Oostenrijk, Finland en Zweden in januari 1995¹². Uit vaste jurisprudentie van het Europese Hof van Justitie blijkt dat speciale beschermingszones moeten worden aangewezen voor alle soorten van Bijlage I die op het grondgebied van een Lid-Staat voorkomen.

Artikel 4, derde lid, van de Richtlijn verplicht de Lid-Staten de Europese Commissie "alle nuttige gegevens" te zenden "zodat zij de geëigende initiatieven kan nemen voor de coördinatie die nodig is om te bereiken dat de zones bedoeld in lid 1, enerzijds, en lid 2, anderzijds, een samenhangend geheel vormen dat voldoet aan de eisen inzake bescherming van de soorten in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is". Dit betekent dat de Commissie niet alleen in kennis moet worden gesteld van de aangewezen gebieden en de daarin voorkomende vogelsoorten, maar ook dat moet worden beargumenteerd waarom voor bepaalde soorten van Bijlage I geen maatregelen zijn getroffen¹³. Daarom zijn in bijlage 1 van deze notitie niet alleen de bij selectie en begrenzing betrokken soorten opgenomen, maar ook waarom een aantal soorten van Bijlage I gedeeltelijk of geheel in het selectieproces buiten beschouwing zijn gelaten (resp. bijlage 1A en 1B).

Allereerst dient te worden nagegaan welke vogelsoorten van Bijlage I in Nederland voorkomen en voor welke daarvan speciale beschermingszones moeten worden aangewezen. Vanwege de buitengewone kwetsbaarheid van vogels gedurende de voortplantingsperiode, is het logisch daarbij onderscheid te maken tussen broedvogels en niet-broedende vogels¹⁴. Dit is ook gedaan in IBA89 en IBA94. Toen is echter nagelaten een uitgebreide verantwoording te geven van de redenen om bepaalde soorten uit te sluiten. Er werd daar volstaan met het geven van een lijst van selectiesoorten (zie bijlage 1 van IBA94) en van een opsomming van de gehanteerde redenen van uitsluiting met vermelding van voorbeelden (pag. 19 van IBA94):

- (a) De soort is in de periode 1981-90 niet jaarlijks vastgesteld (bv. Middelste Bonte Specht);
- (b) Een belangrijk deel van de vrij in Nederland verblijvende individuen van de soort bestaat uit in gevangenschap grootgebrachte vogels (bv. Ooievaar);
- (c) De soort komt verspreid en/ of in lage dichtheden voor, zodat het voorkomen geen rol kan spelen bij de selectie van belangrijke vogelgebieden (bv. Rode Wouw);
- (d) Er zijn geen betrouwbare aantalsschattingen van het voorkomen van de soort in Nederland (van niet-broedvogels) en/ of van de totale biogeografische populatie (bv. Waterral).

De vogelgegevens die ten grondslag liggen aan de selectie en begrenzing van gebieden waarvan de aanwijzing als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn in procedure is genomen, zijn nu geactualiseerd. Hierbij bestond de behoefte om ook de soortselectie nog eens kritisch tegen het licht te houden. Dit om er zeker van te zijn dat met name geen soorten van Bijlage I van de Richtlijn in IBA94 over het hoofd zijn gezien. Een bijkomend voordeel is dat gebruik kan worden gemaakt van de meest actuele kennis over het voorkomen van vogels in Nederland. In het onlangs verschenen eerste deel van de Avifauna van Nederland²⁵ zijn talrijke klassen van alle in Nederland vastgestelde soorten opgenomen, waarbij onderscheid is gemaakt in 'Alle vogels', met als subverzameling 'Broedvogels' (zie tekstkader).

Aanduidingen voor status en talrijkheid zoals gehanteerd in de Avifauna van Nederland (1997)

* categorieën van soorten die in het selectieproces zijn betrokken

Alle vogels¹⁶

*algemeen	meer dan 500 individuen per jaar
*vrij algemeen	meer dan 500 individuen per jaar, maar niet talrijk
*schaars	51-500 individuen per jaar
vrij zeldzaam	51-200 gevallen ooit, ook 0-50 individuen per jaar
zeldzaam	6-50 gevallen ooit, ook: gemiddeld minder dan 2 individuen per jaar
zeer zeldzaam	1-5 gevallen ooit, of sinds 1980

Broedvogels (getallen voor 1990-1998)

*regelmatig	jaarlijks broedend in 1990-1998
*algemeen	meer dan 500 paren
*schaars	50-500 paren
*zeldzaam	1-49 paren
onregelmatig	broedend in 1990-1998, maar niet in ieder jaar
voorheen onregelmatig	onregelmatig broedvogel in 1900-1989, maar niet in 1990-1998
voormalig broedvogel	niet broedend sinds '90, maar wel in 10 achtereenvolgende jaren voor '90

'Alle vogels'

Deze categorie omvat naast de regelmatig voorkomende soorten, ook een groot aantal soorten die slechts sporadisch in Nederland voorkomen. De aanwijzing van speciale beschermingszones is echter slechts mogelijk en zinvol voor soorten die geregeld voorkomen en vaste verblijfplaatsen hebben¹⁷. Aan de hand van de indeling van de Avifauna kan een tweedeling worden aangebracht in schaarse tot algemene soorten (ieder jaar, minstens 51 individuen per jaar) en zeer zeldzame tot vrij zeldzame soorten (0-50 individuen per jaar of in totaal minder dan 200 gevallen).

"Geregeld voorkomen" is hier uitgelegd als jaarlijks in ons land voorkomende soorten die in de Avifauna zijn aangemerkt als schaarse tot algemene soorten. Dit geldt voor 58 soorten van Bijlage I van de Richtlijn. Veertien soorten zijn om diverse redenen niet aangemerkt als selectiesoort (bijlage 1B): tien van deze soorten zijn doortrekker of zomergast zonder vaste verblijfplaatsen¹⁸, bij twee soorten gaat het vooral om geherintroduceerde vogels en hun nakomelingen en twee bijzondere gevallen zijn toegelicht in voetnoten 1 en 2 onder bijlage 1B. Voor deze soorten is er vanuit gegaan dat daarvoor geen speciale beschermingszones aangewezen hoeven te worden. Voor de 44 overgebleven Bijlage I-soorten dienen gebieden aangewezen te worden.

Broedvogels

Van de 44 Bijlage I-soorten zijn er 30 in de periode 1990-98 ook als broedvogel in Nederland vastgesteld en 14 niet. Twee soorten, namelijk de Kleine Zilverreiger en Slechtvalk, broeden volgens de Avifauna van Nederland echter alleen "onregelmatig" (zie toelichting in voorgaand tekstkader). Voor de onregelmatige broedvogels is er vanuit gegaan dat daarvoor - voor zover het broedende vogels betreft - geen speciale beschermingszones aangewezen hoeven te worden¹⁹. In bijlage 1A is een overzicht opgenomen van alle soorten van Bijlage I die als broedvogel en/of niet-broedende vogel een rol hebben gespeeld bij de selectie van aan te wijzen speciale beschermingszones (pSPAs). Resumerend betreft het in totaal 44 soorten, waarvan 16 alleen als niet-broedvogel zijn behandeld, 23 alleen als broedvogel en 5 zowel als broedvogel als niet-broedvogel. Vijf soorten komen zowel als broedvogel als niet-broedvogel aan bod omdat de gebieden waar deze soorten in het broedseizoen en in de trektijd 's winters verblijven deels verschillend zijn. Een voorbeeld is de Zwarte Stern die broedt in moerassen en in de trektijd vooral gebruik maakt van IJsselmeer en Balgzand.

Verskil met IBA94

Zeven van de in Bijlage 1A opgenomen soorten zijn nieuw als "niet-broedvogel van Bijlage I" ten opzichte van IBA94. Dit betreft Grote Zilverreiger (wel in IBA94 als broedvogel); Nonnetje en Rosse Grutto (beide in 1995 aan Bijlage I toegevoegd, zie eerste alinea van paragraaf 2.2.1); Kleine Zilverreiger (recent toegenomen); Kuifduiker, Visarend en Goudplevier. Verder is de Steltkluut²⁰ afgevallen. Deze soort werd in IBA94 als selectiesoort aangemerkt, maar wordt nu in de Avifauna van Nederland slechts als "onregelmatige broedvogel" gekenschetst.

2.2.2 Biogeografische populaties van trekkende watervogels en drempels

De trekkende watervogels zijn de tweede hoofdgroep van soorten die voor selectie en begrenzing van speciale beschermingszones van belang zijn. Dit betreft soorten die onder artikel 4, tweede lid, vallen²¹. Omdat de soortkeuze nauw verbonden is met de beschikbaarheid van drempelwaarden, wordt ook dit begrip in deze paragraaf behandeld.

Bij het begrip watervogel wordt uitgegaan van de definitie zoals gehanteerd in het kader van de Wetlands-Conventie (art. 1:2): "vogels die in ecologische zin van watergebieden afhankelijk zijn". In ons land zijn dit de volgende soortgroepen (merendeels trekvogel²²): duikers, futen, aalscholvers, reigers, ooievaars, lepelaars, zwanen, ganzen, eenden, kraanvogels, rallen, koeten, steltlopers, meeuwen en sterns²³.

Een biogeografische populatie van een vogelsoort is een uit een bepaald broedgebied afkomstige populatie (groep) van vogels, die niet of nauwelijks (genetische) uitwisseling heeft met andere populaties. In het kader van de Wetlands-Conventie zijn de volgende typen van biogeografische populaties onderscheiden:

- (a) de gehele populatie van een monotypische soort (c.q. niet onderverdeeld in ondersoorten);
- (b) de gehele populatie van een algemeen erkende ondersoort;
- (c) een afzonderlijke trekkende populatie van een soort of ondersoort, die weinig vermengt met andere populaties van dezelfde soort of ondersoort.

Populaties en drempels niet-broedende watervogels

De toepassing van de 1%-drempels (op niet-broedvogels) is gebaseerd op de waarden zoals vermeld in *Waterfowl Population Estimates (1997)*, gepubliceerd door Wetlands International op verzoek van de 6e Bijeenkomst van de Conferentie van Partijen²⁴. De aangesloten partijen worden opgeroepen deze drempelwaarden te gebruiken bij de aanmelding van wetlands van internationale betekenis onder de Conventie (vgl. art. 4, lid 2 van de Vogelrichtlijn). In Bijlage 2A zijn alleen die soorten watervogels opgenomen die aan beide volgende voorwaarden voldoen (plus vijf soorten watervogels die als begrenzingssoort opgenomen zijn in bijlage 3B):

- (a) de in Nederland voorkomende winterpopulatie van de soort bestaat voor een belangrijk deel uit trekvogels (art. 4:2 heeft alleen betrekking op "niet in Bijlage I genoemde [-] trekvogels"²⁵);
- (b) er zijn vaste verblijfplaatsen en voldoende kwantitatieve gegevens beschikbaar over de verspreiding buiten de broedtijd²⁶ (zie voor broedvogels de volgende paragraaf).

In totaal betreft dit 56 soorten²⁷. Vijftien van deze soorten staan tevens vermeld op Bijlage I van de Vogelrichtlijn.

Aan de hand van de Ramsar-regio²⁸ en algemene ornithologische literatuur²⁹ is voor elke soort de in Nederland voorkomende biogeografische populatie vastgesteld. Sommige soorten zijn in de Ramsar-regio West-Europa (waartoe Nederland behoort) vertegenwoordigd door twee of meer biogeografische populaties. In enkele gevallen waarin mogelijk meerdere populaties in ons land voorkomen, is uitgegaan van de populatie waarvan het voorkomen in Nederland zeker is (bv. Slobeend).

Indien vogels van twee biogeografische populaties, die in het veld niet of nauwelijks zijn te onderscheiden, met zekerheid tegelijkertijd in ons land voorkomen is in de periode van overlap de grootste van beide drempelwaarden gebruikt³⁰. Dit is gedaan om te voorkomen dat de getelde aantallen van de grotere biogeografische populatie betrokken worden op de 1%-drempel van de kleinere populatie. Dat zou er namelijk toe leiden dat gebieden ten onrechte geselecteerd zouden worden als internationaal belangrijk voor de kleinere populatie.

Verskil met IBA94

Vijf soorten³¹ waarvan in IBA94 geen drempelwaarden zijn vermeld, zijn nu uit een oogpunt van volledigheid wel opgenomen, hoewel er geen enkel gebied in ons land is waar deze drempels worden gehaald. Bij drie soorten waarvan IBA94 drempels vermeldt, ontbreken deze in de nieuwe publikatie *Waterfowl Population Estimates (1997)*³². Verder is de Knobbelzwaan in Nederland niet meer aangemerkt als trekkende watervogel.

Berekening 1%-drempels voor broedende watervogels

Behalve in de trektijd en het winterseizoen kan de 1%-drempel ook in het broedseizoen worden toegepast op broedende watervogels. Daar is ook alle aanleiding toe, want in die kritische periode van de jaarcyclus worden speciale eisen aan de leefgebieden gesteld. Het toepassen van de 1% drempel kan echter slechts bij een beperkt aantal soorten (voornamelijk kolonievogels) gebeuren, omdat de meeste watervogels daarvoor te verspreid broeden. In IBA94 ging het in totaal om 19 soorten watervogels. Zes³³ daarvan kunnen buiten beschouwing worden gelaten, want voor die soorten liggen de drempelwaarden zo hoog dat ze in geen enkel gebied in Nederland worden gehaald. Ook de Zilvermeeuw is buiten beschouwing gelaten, omdat de Nederlandse broedpopulatie niet wegtrekt en dus niet onder artikel 4:2 valt.

Bij de berekening van de drempelwaarden voor broedvogels wordt uitgegaan van broedparen. De daarvoor benodigde gegevens kunnen niet zonder meer uit *Waterfowl Population Estimates (Rose & Scott 1997)* worden afgeleid.

Dit komt omdat de populatieschattingen in 'Waterfowl' in principe betrekking hebben op het winterseizoen wanneer de aantallen door jongenaanwas groter zijn dan in het broedseizoen. Meestal wordt dit ondervangen door de omvang van de winterpopulatie (weergegeven in individuen) door een factor 3 te delen (nl. een broedpaar + 1 jong), om zo tot het aantal broedparen in de zomer te kunnen komen. Hiervoor bestaat echter geen algemene richtlijn. Wel geven Rose & Scott (1997: 13) aan het omgekeerde te hebben gedaan: het aantal broedparen met een factor 3 vermenigvuldigen om te komen tot een schatting van de winterpopulatie. Ze zijn daar echter ook in een aantal gevallen van afgeweken. Om deze reden is in bijlage 2B een aantal basisgegevens uit diverse bronnen bijeengebracht voor het vaststellen van de drempelwaarden voor broedende watervogels. In acht gevallen blijkt de populatiegrootte in individuen die wordt vermeld in Waterfowl Population Estimates, ongeveer driemaal groter te zijn dan de betreffende (Westeuropese) broedpopulatie, zodat de drempelwaarden van Waterfowl Population Estimates konden worden aangehouden.

Voor de andere soorten is de volgende lijn gevolgd:

- (a) De Nederlandse broedpopulatie van de Purperreiger is niet opgenomen in Waterfowl Population Estimates³⁴. De drempelwaarde voor deze soort is berekend aan de hand van de omvang van de Westeuropese broedpopulatie die in West-Afrika overwintert.
- (b) Bij de Roerdomp is door Rose & Scott (1997) uitgegaan van de gehele Europese broedpopulatie, zijnde 19.000-43.000 paren inclusief 10.000-30.000 in Rusland. Evenals bij de Purperreiger is hier echter uitgegaan van het aantal broedparen in West-Europa (in dit geval gelijk aan Europese Unie minus Griekenland).
- (c) In de overige twee gevallen lijkt het vaststellen van drempelwaarden minder zinvol, gelet op de omvang van de landelijke ten opzichte van de biogeografische populaties (Zwartkopmeeuw, Noordse Stern)³⁵.

Trekkende watervogels als selectiesoorten

In totaal overschrijden 47 soorten trekkende watervogels in één of meerdere geselecteerde gebieden geregeld de op de soort van toepassing zijnde drempelwaarde. Twaalf van deze soorten staan tevens vermeld op Bijlage I van de Vogelrichtlijn. De categorie "trekkende watervogels" voegt dus 35 selectiesoorten toe aan de 44 selectiesoorten (2.2.1) die zijn opgenomen in Bijlage I van de Vogelrichtlijn. Deze 35 soorten betreffen ongeveer een vijfde deel van de categorie 'andere trekvogels' die in ons land geregeld voorkomen (in totaal omvat de Nederlandse avifauna ongeveer 200 soorten geregeld voorkomende trekvogels waarvan 42 opgenomen zijn in Bijlage I).

2.2.3 Andere geregeld voorkomende trekvogels

Broedvogels van de Rode Lijst

Het tweede lid van artikel 4 van de Vogelrichtlijn³⁶ betreft ook andere “geregeld voorkomende trekvogels”, naast (trekkende) watervogels waarnaar in de tweede volzin wordt verwezen en waarvoor drempelwaarden bekend zijn (zie paragraaf 2.2.2). Dit betekent niet dat voor alle andere trekvogelsoorten ook beschermingszones moeten worden aangewezen, maar alleen voor zover dat in de beschermingsbehoefte van de betreffende soorten voorziet. Soorten die hiervoor uitgezocht zijn, voldoen aan alle drie de volgende voorwaarden:

- (a) het zijn trekvogels (zie voor definitie bijlage 4);
- (b) ze zijn opgenomen in de nationale Rode Lijst van vogels³⁷;
- (c) de beschermde gebieden leveren een wezenlijke³⁸ bijdrage aan de bescherming van de soort.

De 14 soorten die aan deze drie voorwaarden voldoen, zijn opgenomen in bijlage 3A. Op deze zogenaamde “begrenzingssoorten” zijn de selectiecriteria niet van toepassing, maar de leefgebieden van deze soorten hebben mede de begrenzing van de gebieden bepaald (zie verder paragraaf 5). Tot deze groep behoren zes soorten trekkende watervogels, waarvan er vier³⁹ als niet-broedvogel selectiesoort zijn (vgl. bijlagen 2A en 3A).

Een vijfde watervogelsoort (Dodaars) is ook als niet-broedvogel een begrenzingssoort (bijlage 3B). Het merendeel van deze soorten was ook vermeld in ‘Belangrijke vogelgebieden in Nederland’ (1994) en/of het Basisdossier Vogelrichtlijn (1997-1998).

Watervogels waarvoor geen drempelwaarden zijn vastgesteld

Van vijf soorten watervogels die veelvuldig in Nederlandse wetlands en/of graslandgebieden voorkomen, zijn geen 1%-drempels in Waterfowl Population Estimates (1997) gepubliceerd. Deze konden daarom geen rol spelen als selectiesoort (zie paragraaf 2.2.2)⁴⁰. In drie van deze gevallen is in Waterfowl Population Estimates alleen de orde van grootte van de biogeografische populatie vermeld in de vorm van een aantalsklasse waardoor geen 1%-drempels zijn vastgesteld. Alle vijf soorten hebben wel als begrenzingssoort een rol gespeeld. Daarbij is voor Wilde Eend en Kievit 0,1% van de geschatte populatiegrootte als ondergrens gehanteerd. Voor de drie andere soorten geldt 0,1% van de ondergrens van de aantalsklasse zoals vermeld in de Waterfowl Population Estimates. De toegepaste ondergrenzen zijn opgenomen in bijlage 3B. Aan deze categorie zou nog een zesde soort kunnen worden toegevoegd: de Watersnip.

Deze soort, waarvoor ook geen drempelwaarde bestaat, komt in de trektijd talrijk in Wetlands voor. Deze soort is niet opgenomen als begrenzingssoort omdat de 0,1%-drempel dermate hoog ligt dat deze waarschijnlijk nergens wordt gehaald (namelijk 20.000). Het is een nogal verborgen levende soort, waardoor het aantal in een gebied pleisterende vogels moeilijk kan worden vastgesteld.

Hoofdstuk 3 De gebieden

3.1 Gebiedsbegrip

Om gebieden te kunnen identificeren en te begrenzen is een bepaalde opvatting van het begrip gebied nodig, zoals bedoeld in de Vogelrichtlijn. De volgende uitgangspunten zijn gehanteerd voor de definitie van een gebied. Hierbij wordt een studie van de voorgangers van BirdLife International en Wetlands International, Important Bird Areas in Europe (Grimmett & Jones 1989), nagevolgd.

- (a) Het gebied onderscheidt zich in aard (bijv. abiotisch of type gebruik door de mens) of ornithologische betekenis duidelijk van de omgeving.
- (b) Het is een bestaand of potentieel beschermd gebied met of zonder bufferzones, dan wel een gebied waar de vogelwaarden op enigerlei wijze beschermd kunnen worden.
- (c) Het gebied voldoet, alleen of in combinatie met andere gebieden, aan alle vereisten die de vogels waarvoor het gebied van belang is aan hun omgeving stellen, in de periode dat ze er aanwezig zijn.

Ligging en landschappelijke aard van een gebied zijn bepaald aan de hand van de verspreiding en de biotoopeisen van de kwalificerende soorten. Hierbij worden de volgende landschapstypen onderscheiden: zout water, zoet water, kwelder, open zand in kustgebied, open duin (inclusief duinmeren), zand- en modderbanken, stuifzand, droge heide, hoogveen en natte heide, moeras, loofbos, naaldbos, akkerland, agrarisch grasland, (half)natuurlijk grasland en ruigte, stedelijk gebied. De biotoopeisen van alle selectie- en begrenzingssoorten zijn op het niveau van deze indeling van landschapstypen beschreven in het rapport Biotoopbeschrijving Vogelrichtlijnsoorten (Alterra, 2000). Hierbij is onderscheid gemaakt in enerzijds broedende vogels en anderzijds voedselzoekende en pleisterende vogels (c.q. doortrekkers, wintergasten, ruiende vogels alsmede broedvogels die zich buiten hun eigenlijke nestplaats ophouden om voedsel te zoeken of te rusten).

De grenzen zijn bepaald aan de hand van het terreingebruik en de biotoopeisen van de aanwezige kwalificerende soorten en van de aanwezige begrenzingssoorten. Vervolgens wordt gezien of op deze wijze in landschaps-ecologisch opzicht een samenhangend geheel ontstaat.

Combinaties van aan elkaar grenzende landschapstypen in één gebied zijn in drie gevallen mogelijk.

- (a) Indien meerdere landschapstypen van belang zijn voor dezelfde kwalificerende soort (bv. Grote Stern en Visdief in de Westerschelde: voedselgebied in de zoute wateren en broedgebied op de platen).
- (b) Indien meerdere landschapstypen ieder apart beschouwd óók zouden kwalificeren (bv. moerassen in de Gelderse Poort met Roerdomp als kwalificerende soort en grasland in hetzelfde gebied met kwalificerende aantallen van de Kolgans).

- (c) Indien binnen een bepaald kwalificerend landschapstype als deel van een gebied meerdere delen van een ander landschapstype gelegen zijn, die als totaal ook kwalificeren (bv. Veluwe: bossen met Wespandief en Zwarte Specht en daarin gelegen heidevelden die als totaal kwalificeren voor Nachtzwaluw en Boomleeuwerik).

De Waddeneilanden en de grotere kweldergebieden zijn in de selectieprocedure apart beschouwd. Dit geldt voor Texel, Vlieland, Griend, Terschelling, Ameland, Engelsmansplaat, Schiermonnikoog, Rottumeroog en Rottumerplaat; Balgzand, Friese en Groningse Waddenkust en Dollard. De genoemde eilanden zijn echter in één aanwijzingsbeschikking opgenomen, als delen van het gebied 'Waddeneilanden, kustzone Noordzee en polder Breebaart'.

Lijnvormige infrastructuur, zoals wegen, spoorlijnen en kanalen, wordt niet geacht een dusdanige barrière voor het terreingebruik door vogels te zijn dat een daardoor doorsneden gebied om die reden opgesplitst zou moeten worden in meerdere gebieden.

3.2 Criteria voor selectie van gebieden

De gebruikte selectiecriteria zijn gepubliceerd in het rapport "Belangrijke Vogelgebieden in Nederland" (IBA89/94). Ze worden hier nog eens uitgebreid herhaald. Het uitgangspunt is artikel 4 van de Vogelrichtlijn.

I

Lid 1 van artikel 4 spreekt over aanwijzing van de naar aantal en oppervlakte meest geschikte gebieden voor Bijlage I-soorten. Dit is in de in het rapport gevolgde systematiek ingevuld door voor iedere Bijlage I-soort de vijf belangrijkste gebieden in Nederland te kiezen. Deze aanpak ligt niet vast in de Vogelrichtlijn, maar is een door de Europese Commissie en het Europese Hof van Justitie aanvaarde praktijk. Het Europese Hof verwijst daarbij naar het rapport 'Inventory of Important Bird Areas in the European Community', ook aangeduid als IBA89 (Grimmett & Gammell, 1989). Het is een studie verricht door de voorganger van BirdLife International, in opdracht van de Europese Commissie. Volgens het daarin genoemde criterium worden in grote Lid-Statens de vijf belangrijkste gebieden per regio aangewezen; bijvoorbeeld in Duitsland per deelstaat. Bij de toepassing van dit criterium wordt ons land als één regio opgevat. De gebieden met (gemiddeld) de hoogste aantallen zijn opgevat als de (vijf) belangrijkste gebieden.

Bij de aanwijzing van de vijf belangrijkste gebieden soorten van Bijlage I is een getalsmatige ondergrens gehanteerd. Ook al behoort een gebied tot de vijf belangrijkste, het wordt niet aangewezen als het aantal van de betreffende Bijlage I-soort onder een bepaalde grens blijft. Voor broedvogels is dit 1% van de Nederlandse broedpopulatie en voor trekkende watervogels 0,1% van de biogeografische populatie. Voor de soorten die in Nederland broeden én trekkende watervogel zijn, geldt het laagste van beide getallen. Daarenboven is voor alle soorten voor selectie van gebieden een absolute ondergrens gehanteerd van twee broedparen of vijf individuen (in geval van niet-broedende vogels). Dit is gedaan om te voorkomen dat gebieden voor aanwijzing geselecteerd zouden worden, die verhoudingsgewijs maar een geringe bijdrage leveren aan de instandhouding van de betrokken soorten.

II

Het merendeel van de trekkende watervogels staat niet op Bijlage I. Deze soorten vallen onder artikel 4:2.

Lid 2 van artikel 4 spreekt over de aanwijzing van gebieden voor de regelmatig voorkomende trekvogels, voor zover ze niet al in Bijlage I genoemd worden, met bijzondere aandacht voor watergebieden van internationale betekenis. Dit onderdeel is geïnspireerd door de Wetlands-Conventie ter bescherming en verstandig gebruik van wetlands. Daarom is voor dit type gebied in IBA94 gekozen voor de toepassing van de 1% drempel ontwikkeld in het kader van de Conventie: de geregelde⁴¹ aanwezigheid in een gebied van minimaal 1% van de biogeografische populatie. In de Wetlands-Conventie is het begrip “watervogel” gedefinieerd (zie 2.2.2). De indeling van biogeografische populaties en bijbehorende 1%-drempelwaarden zijn gepubliceerd in *Waterfowl Population Estimates* (Wetlands International 1997). Deze uitgave heeft een formele status krachtens resoluties van de Conferentie van Partijen aangesloten bij de Wetlands-Conventie.

Een aantal trekkende watervogels is ook opgenomen op Bijlage I. Bovenop de vijf belangrijkste gebieden (zie criterium I) wordt voor deze soorten ook het halen van de 1%-drempel beschouwd als een reden van gebiedskwalificatie ingevolge de vereisten van artikel 4:1 van de Vogelrichtlijn. Immers “watergebieden van internationale betekenis” waarnaar in het tweede lid wordt verwezen, kunnen ook van belang zijn voor in Bijlage I opgenomen watervogelsoorten die vallen onder de werking van het eerste lid van artikel 4.

III

Tot zover de twee gehanteerde vogelkundige criteria, gebaseerd op de tekst van de Vogelrichtlijn en nader geoperationaliseerd in het rapport IBA94. Daarnaast is nog een derde beperkende voorwaarde aan terrestrische (d.w.z. voornamelijk uit land bestaande) gebieden gesteld. Dergelijke gebieden worden alleen geselecteerd wanneer aldaar tenminste 100 ha aaneengesloten gebied een natuurstatus heeft.

Natuurstatus wordt hierbij opgevat als wettelijk beschermd onder de Natuurbeschermingswet of gebied in beheer van het Staatsbosbeheer of één van de organisaties, die vallen onder de Regeling subsidies particuliere terreinbeheerende organisaties. Met andere woorden: welke kwalificatie een terrestrisch gebied ook heeft, als er minder dan 100 ha aaneengesloten gebied een natuurstatus heeft, dan wordt het gebied niet geselecteerd om aangewezen te worden.

Het 100 ha criterium is strikt gesproken geen ornithologisch criterium, maar heeft wel degelijk een ornithologische uitwerking. Toepassing van deze aanvullende voorwaarde voorkomt bijvoorbeeld dat tijdelijk door vogels als broedplaats gebruikte zanddepots, en agrarische gebieden waar door het beschikbare voedselaanbod bepaalde ganzensoorten en andere watervogels foerageren, tot voor aanwijzing geselecteerde gebieden behoren. Dergelijke terreintypen vervullen een beperkte ecologische functie als broedplaats of voedselgebied waardoor slechts wordt voldaan aan één eis die de betrokken vogels aan hun leefomgeving stellen. In vergelijking tot gebieden met een meer natuurlijk karakter en met meer variatie in biotopen zijn dergelijke terreinen slechts van beperkte betekenis, voor een klein aantal soorten. De betreffende gebieden worden daarom niet beschouwd als “meest geschikt” (overeenkomstig art. 4, Vogelrichtlijn) voor aanwijzing als speciale beschermingszones. Verder zij erop gewezen dat voedselgebieden voor watervogels in het agrarisch gebied ruim voorhanden zijn waardoor de beschermingsbehoefte ervan in het kader van de Richtlijn beperkt is. Door toepassing van de 100 ha-voorwaarde wordt de aanwijzing van omvangrijke in agrarisch gebruik zijnde voedselgebieden beperkt tot combinaties met slaapplaatsen (c.q. open water) terwijl voedselgebieden met een meer natuurlijke vegetatie c.q. voedselaanbod wel grotendeels in de aangewezen gebieden liggen.

Verskil met IBA94

In IBA94 en het Basisdossier 1998 is uitgegaan van het gemiddelde over de seizoenen 1987-1991. Dit wordt voor de broedvogels nu geactualiseerd tot de seizoenen 1993-1997 en voor de trekkende watervogels tot de seizoenen 1993/94-1997/98. Hierbij wordt één kanttekening geplaatst: als in deze periode niet van voldoende seizoenen telgegevens beschikbaar zijn, is in een beperkt aantal gevallen teruggerepen op eerdere tellingen uit voorgaande of meer recente jaren. Dit betreft meestal de jaren 1990-99; in enkele gevallen is teruggaan tot telgegevens uit de jaren tachtig⁴².

In IBA94 zijn geen strikte rekenregels toegepast voor het minimum aantal telseizoenen waaruit cijfers beschikbaar moeten zijn voor het berekenen van gemiddelden, aan de hand waarvan de criteria kunnen worden toegepast. Er is nu voor de toepassing van de criteria uitgegaan van seizoensmaxima of aantallen broedparen uit minimaal drie, doch bij voorkeur vijf seizoenen.

Voor enkele verspreid levende soorten (o.a. Zwarte Specht, Nachtzwaluw) is één recente telling voldoende geacht omdat de betreffende broedpopulaties minder aantalsschommelingen van het ene op het andere jaar vertonen.

In het kader van de Wetlands Conventie is aan het begrip “geregelde aanwezigheid” ook nog een andere uitleg gegeven. Naast een gemiddeld seizoensmaximum berekend over een periode van tenminste drie jaar boven de 1%-drempel wordt ook aan het 1%-criterium voldaan indien de individuele seizoensmaxima in minstens twee derde van minimaal vijf telseizoenen voldoen aan de 1%-drempel. Deze berekeningswijze werd niet toegepast in IBA94.

De hierboven beschreven getalsmatige ondergrens bij de aanwijzing van de vijf belangrijkste gebieden voor Bijlage I-soorten is nieuw.

Het 100 ha-criterium is in IBA94 niet onafhankelijk gehanteerd van het criterium “vijf belangrijkste gebieden voor Bijlage I-soorten”. Daar zijn de gebieden die niet voldoen aan het 100 ha-criterium buiten beschouwing gelaten bij de rangschikking naar belangrijkheid. Nu zijn beide criteria wel onafhankelijk van elkaar toegepast. Ten aanzien van het eindresultaat maakt deze wijziging geen verschil uit voor de uiteindelijke selectie van de nu aan te wijzen gebieden.

3.3 Methodiek voor de begrenzing van gebieden

Onder meer uit arresten van het Europese Hof van Justitie is gebleken dat Vogelrichtlijngebieden alleen geselecteerd en begrensd mogen worden op grond van vogelkundige criteria, met andere woorden vanuit het belang voor vogels. Bij de begrenzing van een gebied, wordt rekening gehouden met het voorkomen van niet-kwalificerende, maar wel in behoorlijke aantallen voorkomende andere watervogelsoorten en een aantal andere soorten die zijn opgenomen op de Nederlandse Rode Lijst.

Dit betreft in het geval van broedvogels die zijn opgenomen in Bijlage I, minstens 1% van de Nederlandse broedpopulatie (Bijlage IC). Voor trekkende watervogels betreft dit tenminste 0,1% van de biogeografische populatie.

Bij de begrenzing is rekening gehouden met de aanwezigheid van een aantal soorten die niet op Bijlage I voorkomen, maar wel trekvogel zijn én op de Nederlandse Rode Lijst van broedvogels staan (zie 2.2.3, bijlage 3A). Deze soorten hebben geen rol gespeeld bij de selectie van de gebieden (vandaar de aanduiding "begrenzingssoorten" versus selectiesoorten). Het betreft 14 soorten die dermate geconcentreerd in de geselecteerde Vogelrichtlijngebieden voorkomen, dat die gebieden als totaal een aanzienlijk deel (minstens rond de 25%) van de Nederlandse broedpopulatie bevatten.

De bescherming van de onder de Vogelrichtlijn aangewezen gebieden levert daarom óók een wezenlijke bijdrage aan de instandhouding van deze onder de werking van artikel 4, tweede lid, vallende trekvogels. Voorts wordt de begrenzing bepaald door argumenten van landschapsecologische aard (zie paragraaf 3:1 'Gebiedsbegrip').

Op deze wijze wordt een wezenlijke bijdrage geleverd aan de bescherming van selectiesoorten en wordt daarmee het Europese netwerk van gebieden voor deze soorten versterkt.

Vershil met IBA94

In IBA94 is de methodiek voor begrenzing van de gebieden niet verwoord. In het Basisdossier 1998 zijn de behoorlijke aantallen van de meeste begrenzingssoorten wel in de gebiedsteksten vermeld (namelijk broedvogels voorkomend in aantallen van minstens 1% van de landelijke broedpopulatie en niet-broedvogels in aantallen tussen 0,1 en 1% van de bio-geografische populatie).

Lijst van bijlagen

Bijlage 1A:

Soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn die als broedvogel of als niet-broedvogel zijn betrokken bij de selectie of begrenzing van aan te wijzen speciale beschermingszones.

Bijlage 1B:

In Nederland geregeld voorkomende soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn die noch als broedvogel, noch als niet-broedvogel zijn betrokken bij de selectie of begrenzing van aan te wijzen speciale beschermingszones.

Bijlage 1C:

Grootte van de landelijke broedpopulaties in Nederland van soorten die zijn opgenomen in Bijlage I van de Vogelrichtlijn, ten behoeve van de bepaling van ondergrenzen voor begrenzing en ondergrenzen voor de toepassing van het selectie criterium 'één van de vijf belangrijkste gebieden'.

Bijlage 2A:

Biogeografische populaties en drempelwaarden (aantallen vogels) van in Nederland voorkomende watervogels voor de toepassing van de 1%-drempel (niet-broedvogels; namen van ondersoorten zijn alleen vermeld indien relevant) (bron: Waterfowl Population Estimates, 1997)

Bijlage 2B:

Vergelijking van toegepaste drempelwaarden (aantal broedparen, tenzij anders vermeld) voor de toepassing van de 1%-drempel op in Nederland broedende watervogels.

Bijlage 3A:

Soorten (trekvogels) van de nationale Rode Lijst waarvan het voorkomen van broedvogels is meegewogen in de vaststelling van begrenzing van aan te wijzen speciale beschermingszones (begrenzingssoorten; zie eerste deel van paragraaf 2.2.3).

Bijlage 3B:

Soorten trekkende watervogels waarvoor geen drempelwaarden zijn vastgesteld (zie Bijlage 2A), maar die wel een rol hebben gespeeld als begrenzingssoort (zie laatste deel van paragraaf 2.2.3). Vermeld zijn de drempelwaarden (0,1%) die hierbij als ondergrens zijn gehanteerd.

Bijlage 4:

Begrippen en definities.

Bijlage 1A

Soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn die als broedvogel en/ of als niet-broedvogel (aangeduid als "alle vogels") zijn betrokken bij de selectie en begrenzing van aan te wijzen speciale beschermingszones.

AvN	Status volgens Avifauna van Nederland, I (Van den Berg & Bosman 1999)
alg	= algemeen
vrij alg	= idem, maar niet talrijk
onregelm	= onregelmatig
sch-vzeld	= schaars tot vrij zeldzaam
sch-alg	= schaars tot algemeen (zie verder toelichting in paragraaf 2.2)
IBA94	= in de gebiedselectie betrokken soort opgenomen in IBA94
X	= in de gebiedselectie betrokken, maar niet behandeld in IBA94
= broedv	= niet betrokken in gebiedselectie, verspreiding van niet-broedvogels overeenkomstig die van broedvogels
dtrek	= idem, voorkomen betreft doortrekkende vogels zonder vaste verblijfplaatsen
brv + dtrek	= idem, verspreiding van niet-broedvogels overeenkomstig die van broedvogels en voorkomen doortrekkende betreft vogels zonder vaste verblijfplaatsen
verspreid	= idem, voorkomen van niet-broedvogels verspreid, geen concentraties bekend

Noten:

- (a) Status als niet-broedvogel niet vermeld, maar valt in deze categorie.
- (b) Ondergrens voor gebiedselectie 5 vogels, voor begrenzing 2 vogels.
- (c) Ondergrens voor niet-broedvogels, zie bijlage 1C.

Bijl I #	Soort	Broedvogels		Alle vogels	
		AvN	pSPA	AvN	pSPA
1	Roodkeelduiker <i>Gavia stellata</i>	-	-	alg	IBA94
2	Parelduiker <i>Gavia arctica</i>	-	-	schaars	IBA94
4	Kuifduiker <i>Podiceps auritus</i>	-	-	vrij alg	X
19	Roerdomp <i>Botaurus stellaris</i>	schaars	IBA94	schaars	= broedv
20	Woudaapje <i>Ixobrychus minutus</i>	zeldzaam	IBA94	schaars ^a	= broedv
23	Kleine Zilverreiger <i>Egretta garzetta</i>	onregel	-	schaars	X ^b
24	Grote Zilverreiger <i>Egretta alba</i>	zeldzaam	IBA94	schaars	X ^c
25	Purperreiger <i>Ardea purpurea</i>	schaars	IBA94	schaars	= broedv
29	Lepelaar <i>Platalea leucorodia</i>	alg	IBA94	alg	IBA94
31	Kleine Zwaan <i>Cygnus columbianus</i>	-	-	alg	IBA94
32	Wilde Zwaan <i>Cygnus cygnus</i>	-	-	alg	IBA94
35	Brandgans <i>Branta leucopsis</i>	-	-	alg	IBA94
40	Nonnetje <i>Mergus albellus</i>	-	-	alg	X
42	Wespendief <i>Pernis apivorus</i>	alg	IBA94	sch-alg	brv + dtrek
46	Zeearend <i>Haliaeetus albicilla</i>	-	-	schaars	IBA94 ^b
52	Bruine Kiekendief <i>Circus aeruginosus</i>	alg	IBA94	alg	brv + dtrek
53	Blauwe Kiekendief <i>Circus cyaneus</i>	schaars	IBA94	alg	brv + dtrek
55	Grauwe Kiekendief <i>Circus pygargus</i>	zeldzaam	IBA94	schaars	= broedv
67	Visarend <i>Pandion haliaetus</i>	-	-	alg	X ^b
73	Slechtvalk <i>Falco peregrinus</i>	onregel	-	Schaars	IBA94 ^b
77	Korhoen <i>Tetrao tetrix</i>	zeldzaam	IBA94	schaars ^{a1}	=broedv
84	Porseleinhoen <i>Porzana porzana</i>	schaars	IBA94	Alg	= broedv
87	Kwartelkoning <i>Crex crex</i>	schaars	IBA94	Schaars	= broedv
91	Kraanvogel <i>Grus grus</i>	-	-	Alg	IBA94
97	Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i>	alg	IBA94	Alg	IBA94
101	Goudplevier <i>Pluvialis apricaria</i>	-	-	Alg	X
103	Kemphaan <i>Philomachus pugnax</i>	schaars	IBA94	Alg	IBA94
105	Rosse Grutto <i>Limosa lapponica</i>	-	-	Alg	X
110	Zwartkopmeeuw <i>Larus melanocephalus</i>	schaars	IBA94	sch-alg	dtrek
113	Lachstern <i>Gelochelidon nilotica</i>	-	-	sch-vzeld	IBA94
114	Reuzenstern <i>Sterna caspia</i>	-	-	Schaars	IBA94
115	Grote Stern <i>Sterna sandvicensis</i>	alg	IBA94	Alg	dtrek
117	Visdief <i>Sterna hirundo</i>	alg	IBA94	Alg	= broedv
118	Noordse Stern <i>Sterna paradisaea</i>	alg	IBA94	Alg	dtrek
119	Dwergstern <i>Sterna albifrons</i>	alg	IBA94	Alg	dtrek
121	Zwarte Stern <i>Chlidonias niger</i>	schaars	IBA94	Alg	BA94
135	Velduil <i>Asio flammeus</i>	schaars	IBA94	sch-alg	Verspreid
137	Nachtzwaluw <i>Caprimulgus europaeus</i>	schaars	IBA94	sch-alg	dtrek
139	IJsvogel <i>Alcedo atthis</i>	schaars	IBA94	sch-alg	Verspreid
142	Zwarte Specht <i>Dryocopus martius</i>	alg	IBA94	Alg	= broedv
153	Boomleeuwerik <i>Lullula arborea</i>	alg	IBA94	Alg	Brv + dtrek
154	Duinpieper <i>Anthus campestris</i>	schaars	IBA94	Schaars	dtrek
156	Blauwborst <i>Luscinia svecica</i>	alg	IBA94	Alg	= broedv
171	Grauwe Klauwier <i>Lanius collurio</i>	schaars	IBA94	Schaars	dtrek

Bijlage 1B

In Nederland geregeld voorkomende soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn die noch als broedvogel, noch als niet-broedvogel, zijn betrokken bij de selectie of begrenzing van aan te wijzen speciale beschermingszones.

AvN = Status volgens Avifauna van Nederland (zie kader paragraaf 2.2)

alg = algemeen

onregelm = onregelmatig

Reden van het buiten beschouwing laten:

herintro = betreft vooral geherintroduceerde exemplaren en hun nakomelingen

dtrek = betreft doortrekkers of zomergasten zonder vaste verblijfplaatsen

Bijl I #	Soort	Broedvogels		Alle vogels	
		AvN	reden	AvN	reden
13	Vaal Stormvogeltje <i>Oceanodroma leucorhoa</i>	-	-	schaars	dtrek
21	Kwak <i>Nycticorax nycticorax</i>	onregelm	-	schaars	dtrek
26	Zwarte Ooievaar <i>Ciconia nigra</i>	-	-	schaars	dtrek
27	Ooievaar <i>Ciconia ciconia</i>	schaars	herintro	schaars	herintro
34	Dwerggans <i>Anser erythropus</i>	-	-	schaars	herintro
44	Zwarte Wouw <i>Milvus migrans</i>	onregelm	-	schaars	dtrek
45	Rode Wouw <i>Milvus milvus</i>	onregelm	-	schaars	dtrek
69	Smelleken <i>Falco columbarius</i>	-	-	alg	¹
195	Steltkluut <i>Himantopus himantopus</i>	onregelm ³	-	schaars	dtrek
100	Morinelplevier <i>Charadrius morinellus</i>	-	-	schaars	dtrek
107	Bosruiter <i>Tringa glareola</i>	-	-	alg	²
109	Grauwe Franjepoot <i>Phalaropus lobatus</i>	-	-	schaars	dtrek
166	Kleine Vliegenvanger <i>Ficedula parva</i>	-	-	schaars	dtrek
180	Ortolaan <i>Emberiza hortulana</i>	zeldz/onregelm	-	alg	dtrek

Noten:

- (1) Wijd verspreide soort in winterseizoen die wat talrijker voorkomt in Drenthe, Flevoland, langs de kust, Veluwe en Deltagebied; dit zijn meestal open cultuurlandschappen, waarin nauwelijks gebieden met concentraties zijn aan te merken.
- (2) Talrijke doortrekker die verspreid over het gehele land voorkomt; concentraties van enige omvang zijn niet bekend.
- (3) Zie voetnoot 20.

Bijlage 1C

Grootte van de landelijke broedpopulaties in Nederland (in aantallen broedparen) van soorten die zijn opgenomen in Bijlage I van de Vogelrichtlijn, ten behoeve van de bepaling van ondergrenzen voor begrenzing (nl. 1% van de landelijke populatiegrootte met een minimum van gemiddeld 1 broedpaar; kolom Bg) en ondergrenzen voor de toepassing van het selectie criterium "één van de vijf belangrijkste gebieden" (1% landelijke populatiegrootte met een minimum van 2 broedparen: kolom Sel).

Populatiegrootten gebaseerd op gemiddelden over de jaren 1993-97 of de meest recente aantalschatting (ontleend aan SOVON-monitoringsrapporten over 1993-97).

#	Bijlage I - soort	LPopulatie	afgerond	Bg	Sel
19	Roerdomp <i>Botaurus stellaris</i>	176	175	2	2
20	Woudaapje <i>Ixobrychus minutus</i>	9	10	1	2
24	Grote Zilverreiger <i>Egretta alba</i>	3	3	1*	2*
25	Purperreiger <i>Ardea purpurea</i>	295	300	3	3
29	Lepelaar <i>Platalea leucorodia</i>	812	810	8	8
42	Wespendief <i>Pernis apivorus</i>	700	700	7	7
52	Bruine Kiekendief <i>Circus aeruginosus</i>	1250	1250	12	12
53	Blauwe Kiekendief <i>Circus cyaneus</i>	119	120	1	2
55	Grauwe Kiekendief <i>Circus pygargus</i>	32	30	1	2
77	Korhoen <i>Tetrao tetrix</i>	35	35	1	2
84	Porseleinhoen <i>Porzana porzana</i>	158	160	1	2
87	Kwartelkoning <i>Crex crex</i>	104	100	1	2
97	Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i>	7250	7200	72	72
103	Kemphaan <i>Philomachus pugnax</i>	327	330	3	3
110	Zwartkopmeeuw <i>Larus melanocephalus</i>	266	270	2	2
115	Grote Stern <i>Sterna sandvicensis</i>	11688	11700	117	117
117	Visdief <i>Sterna hirundo</i>	17200	17200	170	170
118	Noordse Stern <i>Sterna paradisaea</i>	1938	1900	19	19
119	Dwergstern <i>Sterna albifrons</i>	429	420	4	4
121	Zwarte Stern <i>Chlidonias niger</i>	1115	1100	11	11
135	Velduil <i>Asio flammeus</i>	58	60	1	2
137	Nachtzwaluw <i>Caprimulgus europaeus</i>	440	440	4	4
139	Isvogel <i>Alcedo atthis</i>	187	190	2	2
142	Zwarte Specht <i>Dryocopus martius</i>	2600	2600	26	26
153	Boomleeuwerik <i>Lullula arborea</i>	3100	3100	31	31
154	Duinpieper <i>Anthus campestris</i>	57	60	1	21
56	Blauwborst <i>Luscinia svecica</i>	6500	6500	65	65
171	Grauwe Klauwier <i>Lanius collurio</i>	206	200	2	2

(*) voor niet-broedende vogels zijn ondergrenzen van resp. 2 en 5 aangehouden

Bijlage 2A

Biogeografische populaties en drempelwaarden (aantallen vogels) van in Nederland voorkomende watervogels voor de toepassing van de 1%-drempel (niet-broedvogels; namen van ondersoorten zijn alleen vermeld indien relevant (bron: Waterfowl Population Estimates, 1997).

Soorten van Bijlage I Vogelrichtlijn zijn gemarkeerd met een sterretje (*). Soorten die niet zijn opgenomen in Annex 2 van het Verdrag inzake het behoud van Afrikaans-Euraziatische trekkende watervogels onder de Conventie van Bonn (Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds) zijn gemarkeerd met een (#).

Watervogelsoort	Biogeografische populatie	1%
*Roodkeelduiker <i>Gavia stellata</i>	NW. Europe (wintering)	750
*Parelduiker <i>Gavia arctica</i> Western	Siberia/ Europe	1200
Dodaars <i>Tachybaptus ruficollis</i>	zie bijlage 3B	-
Fuut <i>Podiceps cristatus</i> #	NW. Europe (wintering)	1500
*Kuifduiker <i>Podiceps auritus</i>	NW. Europe (large billed)	50
Geoorde Fuut <i>Podiceps nigricollis</i> #	Western Palearctic	1000
Aalscholver <i>Phalacrocorax carbo sinensis</i> #	Northern/ Central Europe	2000
*Lepelaar <i>Platalea leucorodia</i>	Eastern Atlantic	30
*Wilde Zwaan <i>Cygnus cygnus</i>	NW. Mainland Europe	400
*Kleine Zwaan <i>Cygnus columbianus</i>	W. Siberia/ NE-NW. Europe	170
Kleine Rietgans <i>Anser brachyrhynchus</i>	Spitsbergen/ NW. Europe	340
Taigarietgans <i>Anser fabalis fabalis</i>	W. Siberia/ NE-NW. Europe	800
Toendrarietgans <i>Anser fabalis rossicus</i>	W. & C. Siberia/ NE-SW. Europe	3000
Kolgans <i>Anser albifrons</i>	NW. Siberia/ NW-NE. Europe	6000
Grauwe Gans <i>Anser anser</i>	NW. Europe/ SW. Europe	2000
*Brandgans <i>Branta leucopsis</i>	Russia/ Germany/ Netherlands	1800
Rotgans <i>Branta bernicla bernicla</i>	W. Siberia/ W. Europe	3000
Bergeend <i>Tadorna tadorna</i>	NW. Europe	3000
Krakeend <i>Anas strepera</i>	NW. Europe	300
Smient <i>Anas penelope</i>	W. Siberia/ NW-NE. Europe	12500
Wilde Eend <i>Anas platyrhynchos</i>	zie bijlage 3B	-
Slobeend <i>Anas clypeata</i>	NW/ Central Europe	400
Pijlstaart <i>Anas acuta</i>	NW. Europe	600
Zomertaling <i>Anas querquedula</i>	W. Siberia/ Europe/ W. Africa	20000
Wintertaling <i>Anas crecca</i>	NW. Europe	4000
Krooneend <i>Netta rufina</i>	SW/ Centr. Europe/ W. Med	250
Tafeleend <i>Aythya ferina</i>	NW/ NE. Europe	3500

Watervogelsoort	Biogeografische populatie	1%
Kuifeend <i>Aythya fuligula</i>	NW. Europe	10000
Toppereend <i>Aythya marila</i>	Northern/Western Europe	3100
Eidereend <i>Somateria mollissima</i>	Baltic/ Denmark/ Netherlands	15000
Zwarte Zee-eend <i>Melanitta nigra</i>	W. Siberia/ W & N. Europe/NW. Africa	16000
Grote Zee-eend <i>Melanitta fusca</i>	W. Siberia/ N. Europe	10000
Brilduiker <i>Bucephala clangula</i>	NW/ Central Europe	3000
*Nonnetje <i>Mergus albellus</i>	NW/ Central Europe	250
Middelste Zaagbek <i>Mergus serrator</i>	NW/ Central Europe	1250
Grote Zaagbek <i>Mergus merganser</i>	NW/ Central Europe	2000*
Kraanvogel <i>Grus grus</i>	NW Europe	650
Meerkoet <i>Fulica atra</i> #	NW. Europe (wintering)	15000
Scholekster <i>Haematopus ostralegus</i> #	Europe and N/ W. Africa	9000
*Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i>	West Europe/ W. Med (breeding)	700
*Goudplevier <i>Pluvialis apricaria</i>	NW. Europe (breeding)	18000
Zilverplevier <i>Pluvialis squatarola</i>	Eastern Atlantic (wintering)	1500
Bontbekplevier <i>Charadrius hiaticula</i>	Europe/ Northern Africa (wintering)	500
Bontbekplevier <i>Charadrius hiaticula</i>	West/ Southern Africa (wintering)	2000
Strandplevier <i>Charadrius alexandrinus</i>	Eastern Atlantic	700
Kievit <i>Vanellus vanellus</i>	zie bijlage 3B	-
Grutto <i>Limosa limosa</i>	Western Europe/ W. Africa	3500
*Rosse Grutto <i>Limosa lapponica (apr-okt)</i>	Southwestern Africa (wintering)	7000
*Rosse Grutto <i>L. lapponica (nov-mrt)</i>	Western Palearctic (wintering)	1000
Regenwulp <i>Numenius phaeopus</i>	Europe/ Western Africa	6500
Wulp <i>Numenius arquata</i>	Europe (breeding)	3500
Zwarte Ruitr <i>Tringa erythropus</i>	Europe/ Western Africa	1200
Tureluur <i>Tringa totanus totanus</i>	Eastern Atlantic (wintering)	1500
Tureluur <i>Tringa totanus robusta</i>	Iceland/ Faroes Islands (breeding)	1500
Groenpootruiter <i>Tringa nebularia</i>	zie bijlage 3B	-
Steenloper <i>Arenaria interpres</i>	Western Palearctic (wintering)	700
Steenloper <i>Arenaria interpres</i>	Western/ Southern Africa (wintering)	300
Kanoetstrandloper <i>C. canutus canutus</i>	Western/ Southern Africa (wintering)	5000
Kanoetstrandloper <i>C. canutus</i>	Islandica NE. Canada - NW. Europe	3500
Drieteenstrandloper <i>Calidris alba</i>	East Atlantic/ W&S. Africa (wintering)	1000
Bonte Strandloper <i>Calidris alpina alpina</i>	N. Siberia/ Europe/ West Africa	14000
Bonte Strandloper <i>Calidris alpina schinzii</i>	Baltic/ UK/ Ireland (breeding)	200
Krombekstrandloper <i>Calidris ferrugineas</i>	W. Europe/ West Africa	4500
*Kemphaan <i>Philomachus pugnax</i>	zie bijlage 3B	-
Dwergmeeuw <i>Larus minutus</i> #	Central and E. Europe (breeding)	750
*Lachstern <i>Gelochelidon nilotica</i>	Western Europe/ W. Africa	120
*Reuzenster <i>Sterna caspia</i>	Europe (breeding)	60
*Zwarte Stern <i>Chlidonias niger</i>	Europe/ Asia (breeding)	2000

Bijlage 2B

Vergelijking van toegepaste drempelwaarden (aantal broedparen, tenzij anders vermeld) voor de toepassing van de 1%-drempel op in Nederland broedende watervogels.

Soorten van Bijlage I Vogelrichtlijn zijn gemarkeerd met een sterretje (*).

IBA89	Drempelwaarden zoals toegepast in Inventory of Important Bird Areas in the European Community (rapport samengesteld in opdracht van de Europese Commissie, Grimmett & Gammell 1989)
IBA94	Belangrijke Vogelgebieden in Nederland (Van den Tempel & Osieck 1994)
WPE	Waterfowl Population Estimates (Rose & Scott 1997);
BI	BirdLife International
LY	Lloyd et al., 1991. The status of seabirds in Britain and Ireland, London
M5	Meiningen et al., 1995. Limosa 68: 41-48
SM	Smit & Piersma, 1989 IWRB Special Publication 9
wEU	1%-Drempels gebaseerd op broedpopulatie in Westeuropese deel van de Europese Unie (bron: BirdLife International)
pSPA	Toegepaste 1%-drempelwaarde voor broedvogels

Soort	IBA89	IBA94	WPE	wEU	pSPA	
Populatie 1% van populaties uitgedrukt in:	paren	criteria ¹ paren	vogels	paren	paren	
Aalscholver <i>Phalacrocorax carbo sinensis</i> Noord- en Midden-Europa	200	1	400	2000	720	700
*Roerdomp <i>Botaurus stellaris</i> West-Europa	25	1	10	250+	15	15
*Purperreiger <i>Ardea purpurea</i> West-Europa	65	1	50	-	50	50
*Lepelaar <i>Platalea leucorodia</i> Oost-Atlantisch	6	1	10	30	M5	10
*Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i> West-Europa/ West-Middellandse Zee	115	1	200	670 ²	SM	225
Kleine Mantelmeeuw <i>L. fuscus graelsii</i> NW-Europa	1700 ³	1	1300	4500	LY	1500
*Grote Stern <i>Sterna sandvicensis</i> West-Europa/ West-Afrika	400	1	450	1500	BI	500
*Visdief <i>Sterna hirundo</i> Zuid- en West-Europa	500	2	1000	1800	LY	600
*Dwergstern <i>Sterna albifrons</i> Oost-Atlantisch (broedend)	50	2	140	340	LY	110
*Zwarte Stern <i>Chlidonias niger</i> Europa/ Azië (broedend)	200	1	100	2000	BI	720 ⁴
1% drempel niet toegepast						
*Zwartkopmeeuw <i>Larus melanocephalus</i> Europa	250	2	15	1000+	BI	45
*Noordse Stern <i>Sterna paradisaea</i> Noord-Europa (broedend)	800	2	1600	10000+	BI	1200

(1) Criteria toegepast in IBA89:

- 1 - Sites supporting one per cent or more of the breeding pairs of the bio-geographical population.
 - 2 - If Criterion 1 is not appropriate [...] criteria for the selection of breeding sites have been based on the specific characteristics of dispersion and habitat preference of the species.
- (2) 1% van de geschatte populatiegrootte; de hieruit afgeleide drempelwaarde is afgerond op 700.
- (3) Geen onderscheid gemaakt naar ondersoort.
- (4) Dit betreft 1% van de totale Europese populatie, omdat een aparte West-europese populatie niet kan worden onderscheiden door vermenging van vogels in de trek- en winterperiode.

Bijlage 3A

Soorten (trekvoegels) van de nationale Rode Lijst waarvan het voorkomen van broedvogels is meegewogen in de vaststelling van begrenzing van aan te wijzen speciale beschermingszones (begrenzingssoorten; zie paragraaf 2.4.1):

- BD = * vermeld in Basisdossier Vogelrichtlijn (onder 'Andere soorten Broedvogels')
 ~ ook vermeld in Belangrijke Vogelgebieden in Nederland (1994, tabel 9)
- RL = Categorie waaronder in de Rode Lijst opgenomen (Osieck & Hustings 1994)
- Trend = Aantalsverloop sinds 1991
- LPop = Ondergrens van landelijke populatieschatting of laagst vastgestelde waarde in de periode

Soort	BD	RL	Jaar	Trend	LP op	1%	Bron
Watervogels							
Dodaars <i>Tachybaptus ruficollis</i>		C	1989-91	0	1000	10	Osieck&Hustings 1994
Geoorde Fuut <i>Podiceps nigricollis</i>	*	D	1995	0	160	2	Van Dijk et al.'97, <98
Eidereend <i>Somateria mollissima</i>	*	C	1997	0?	8500	85	Van Dijk et al. 1999
Bontbekplevier <i>Charadrius hiaticula</i>	*	C	1997	C	355	4	Van Dijk et al. 1999
Strandplevier <i>Charadrius alexandrinus</i>	~	B	1996	C	320	3	Van Dijk et al. 1998
Watersnip <i>Gallinago gallinago</i>		C	1993-97	C	2000	20	zie voetnoot #
Landvogels							
Draaihals <i>Jynx torquilla</i>	*	C	1995, <97	C	50	1	Van Dijk et al.'97, 1999
Oeverwaluw <i>Riparia riparia</i>	*	C	1997	0	18500	185	Van Dijk et al. 1999
Paapje <i>Saxicola rubetra</i>	*	C	1997	C	390	4	Van Dijk et al. 1999
Roodborsttapuit <i>Saxicola torquata</i>	*	C	1993-97	+	2500	25	zie voetnoot #
Tapuit <i>Oenanthe oenanthe</i>		C	1993-97	C	1000	10	zie voetnoot #
Snor <i>Locustella luscinioides</i>	*	C	1993-97	C	1000	10	zie voetnoot #
Rietzanger <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>		C	1989-91	0	12000	120	Osieck&Hustings 1994
Grote Karekiet <i>A. arundinaceus</i>	~	B	1997	C	225	2	Van Dijk et al. 1999
<p>(#) Osieck & Hustings (1994) vermelden voor de periode 1989-91 een ondergrens van resp. 2400, 1800, 1500 en 1300 broedparen; gelet op vastgestelde trend populatieschatting aangepast (vgl. Van Dijk et al. 1999).</p>							

Bijlage 3B

Soorten trekkende watervogels waarvoor geen drempelwaarde is vastgesteld (zie bijlage 2A), maar die wel een rol hebben gespeeld als begrenzingssoort (zie paragraaf 2.4.2). Vermeld zijn de drempelwaarden (0,1%) die hierbij als ondergrens zijn gehanteerd.

Soorten van Bijlage I Vogelrichtlijn zijn gemarkeerd met een sterretje (*). Soorten die niet zijn opgenomen in Annex 2 van het Verdrag inzake het behoud van Afrikaans-Euraziatische trekkende watervogels onder de Conventie van Bonn (Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds) zijn gemarkeerd met een (#).

Watervogelsoort	Biogeografische populatie **	0,1%
# Dodaars <i>Tachybaptus ruficollis</i>	Western Palearctic	100 ¹
Wilde Eend <i>Anas platyrhynchos</i>	NW. Europe	5000 ²
Kievit <i>Vanellus vanellus</i>	Europe (breeding)	7000 ²
Groenpootruiter <i>Tringa nebularia</i>	Europe/ Western Africa	100 ¹
* Kemphaan <i>Philomachus pugnax</i>	Western Africa (wintering)	1000 ¹

Noten:

(**) Ontleend aan Waterfowl Population Estimates (1997).

(1) Geen populatieschatting beschikbaar; 0,1%-waarden berekend aan de hand van de ondergrens van de in Waterfowl Population Estimates (1997) opgegeven aantalsklassen: Dodaars klasse D (10.000-100.000), Groenpootruiter klasse D en Kemphaan klasse E (100.000-1.000.000).

(2) 1%-drempel niet vermeld omdat criterium 3a van toepassing is (zie Waterfowl Population Estimates 1997: 14); de hierin vermelde schattingen geven de volgende 0,1%-waarden: Wilde Eend 5000, Kievit 7000.

Bijlage 4 Begrippen en definities

Begrenzingssoorten

In algemene zin: soorten waarvoor geen specifieke gebiedscriteria zijn toegepast maar die wel een rol kunnen spelen bij de vaststelling van de precieze begrenzing van gebieden (2.2.3, bijlagen 3A-B).

Met betrekking tot een bepaald gebied: soorten die in behoorlijke aantallen in het gebied voorkomen maar waarvoor niet noodzakelijkerwijs aan de gebiedscriteria wordt voldaan.

Selectiesoorten van een bepaald gebied zijn automatisch ook begrenzingssoorten voor dat gebied.

Behoorlijke aantallen

Er is sprake van het voorkomen van een behoorlijk aantal van een soort in een bepaald gebied indien:

- (a) het gebied minstens 1% herbergt van de landelijke broedpopulatie van de betreffende soort; of
- (b) het gemiddeld seizoenmaximum berekend over een reeks van minstens drie seizoenen minstens 10% bedraagt van de 1%-drempelwaarde van de betreffende watervogelsoort⁴³.

Bijlage I (van de Vogelrichtlijn)

Lijst van soorten, ondersoorten en populaties waarvoor ingevolge artikel 4 van de Vogelrichtlijn "speciale beschermingsmaatregelen worden getroffen, opdat deze soorten daar waar zij nu voorkomen, kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten". "De Lid-Staten wijzen met name de naar aantal en oppervlakte voor de instandhouding van deze soorten meest geschikte gebieden als speciale beschermingszones aan [...]". De lijst is diverse malen uitgebreid en aangepast; de meest recente versie dateert van juli 1997 (zie paragraaf 2.2.1).

Biogeografische populatie

Een biogeografische populatie (ook wel aangeduid als flyway-populatie) van een vogelsoort is een uit een bepaald broedgebied afkomstige populatie (groep) van vogels, die niet of nauwelijks [genetische] uitwisseling heeft met andere populaties. In het kader van de Wetlands-Conventionie zijn worden onder meer de volgende typen van biogeografische populaties onderscheiden⁴⁴:

- (a) de gehele populatie van een monotypische soort (c.q. niet onderverdeeld in ondersoorten);
- (b) de gehele populatie van een algemeen erkende ondersoort;
- (c) een afzonderlijke trekkende populatie van een soort of ondersoort, die weinig vermengt met andere populaties van dezelfde soort of ondersoort.

Broedvogels

Vogels die op bepaalde plaats en tijdstip aan het voortplantingsproces deelnemen blijkens de aanwezigheid van een territorium, nest met eieren of jongen of de aanwezigheid van niet-vliegvlugge jongen.

Zodra deze vogels in de broedperiode buiten hun territorium of nestplaats verblijven (bijvoorbeeld om te foerageren), worden ze aldaar als niet-broedvogels aangemerkt (vgl. niet-broedvogels).

Drempel of drempelwaarde

Meestal gebruikt in de vorm: 1%-drempel (voorheen 1%-norm). Dit betreft een kwantitatief criterium dat gelijk is aan 1% van de biogeografische populatie van een watervogelsoort. Er wordt aan de 1%-drempel voldaan indien geregeld in een gebied een aantal vogels verblijft dat gelijk is aan of groter is dan de 1%-drempel. Dit criterium is in het midden van de jaren zeventig ontwikkeld voor de selectie van watergebieden van internationale betekenis voor watervogels in het kader van de Wetlands-Conventionie.

Geregeld (met betrekking tot de toepassing van de 1%-drempel)

Een gebied herbergt geregeld 1% van een biogeografische populatie van een watervogel indien:

- (a) het gemiddeld seizoensmaximum of het gemiddeld aantal broedparen berekend over een reeks van minstens drie seizoenen, is gelijk aan of overschrijdt de drempelwaarde van de betreffende soort; of
- (b) het vereiste aantal vogels is vastgesteld in ten minste twee derde van de seizoenen waarover voldoende gegevens beschikbaar zijn, het totaal aantal seizoenen bedraagt minstens vijf.

IBA (Important Bird Area)

Vogelgebied dat is opgenomen in Belangrijke Vogelgebieden in Nederland (1994, afgekort als IBA94). Dit betreft een herziene versie van de (Nederlandse) gebiedenlijst opgenomen in Inventory of Important Bird Areas in the European Community (IBA89, rapport samengesteld in opdracht van de Europese Commissie, 1989) en Important Bird Areas in Europe (Grimmett & Jones 1989). Na de publicatie van het rapport in 1994 zijn aan de lijst nog vier belangrijke Vogelgebieden toegevoegd die zijn opgenomen in het Basisdossier Vogelrichtlijn (1998).

Kwalificerend aantal

Gemiddeld aantal broedparen of pleisterende vogels van een bepaalde soort in een gebied berekend over een periode van minstens drie seizoenen, dat gelijk is aan of groter is dan de 1%-drempelwaarde van de betreffende watervogelsoort. Dit betekent dat het gebied voor de betreffende soort kwalificeert onder het 1%-criterium.

Kwalificerend gebied

Gebied dat aan de gestelde criteria voldoet: het behoort tot een van de vijf belangrijkste gebieden in Nederland voor een soort die is opgenomen in Bijlage I van de Vogelrichtlijn en/ of het gebied voldoet voor een trekkende

watervogelsoort aan de 1%-drempel (zie kwalificerend aantal). Daarnaast wordt aan terrestrische gebieden voor kwalificatie de aanvullende voorwaarde gesteld dat minstens 100 ha van het gebied een formele natuurstatus heeft.

Kwalificerende soorten

Soorten die in een bepaald gebied aan de gestelde criteria voldoen.

Niet-broedvogels (=niet-broedende vogels)

Vogels die op een bepaalde plek en tijdstip niet aan het voortplantingsproces deelnemen. Dit betreft enerzijds alle vogels buiten het broedseizoen (o.a. doortrekkers, wintergasten, ruiende vogels), maar ook vogels in de broedperiode die niet aan het voortplantingsproces deelnemen (zoals nog niet-geslachtsrijpe vogels, reeds uitgevlogen jongen, overzomerende vogels of zich buiten de nestplaats bevinden (vaak om te foerageren).

SBZ (speciale beschermingszone), SPA (Special Protection Area)

Speciale beschermingszone aangewezen onder artikel 4, lid 1 en/of lid 2 van de Vogelrichtlijn (79/409/EEG). In de Nederlandse taalversie van de Habitatrichtlijn (92/43/EEG) wordt dezelfde term gebruikt voor gebieden die onder de Habitatrichtlijn zijn aangewezen.

Selectiesoorten

In algemene zin: soorten waarvoor aan de hand van de toepasselijke gebiedscriteria speciale beschermingszones zijn geselecteerd.

Met betrekking tot een bepaald gebied: soorten waarvoor het gebied aan de gestelde gebiedscriteria voldoet (zie kwalificerend gebied, vgl. begrenzingssoorten). Gebieden kwalificeren op grond van het voorkomen van een of meer selectiesoorten en worden begrensd op grond van de verspreiding van zowel selectie- als begrenzingssoorten binnen (en in de directe omgeving van) het gebied.

Trekvogel of trekkende soort

De gehele populatie of een geografisch afzonderlijk deel van de populatie van een soort of ondersoort, waarvan een significant deel volgens een cyclisch patroon en voorspelbaar een of meer nationale grenzen passeert⁴⁵.

Watervogels

Vogels die in ecologische zin van watergebieden afhankelijk zijn (Wetlands-Conventionie, art. 1:2).

Wetlands-Conventionie (ook bekend als Conventionie van Ramsar)

Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels (internationaal verdrag tot stand gekomen in Ramsar (Iran) in 1971; in Nederland in werking getreden in 1980). Deze wereldwijde overeenkomst betreft de instandhouding, het beheer en het gebruik van watergebieden.

Noten

- 1 Het rapport Belangrijke Vogelgebieden in Nederland (Van den Tempel & Osieck 1994), een inventarisatie van gebieden die in aanmerking komen als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn. Die studie is verricht mede in opdracht van het Ministerie van LNV. IBA staat voor 'Important Bird Areas'.
- 2 HvJ EG 23 mei 1990, zaak C-169/89 (prejudiciële beslissing Van der Burgt), ECR I-878.
- 3 De Engelse tekst van artikel 4 spreekt zelfs van verzekeren: "... special conservation measures concerning their habitat in order to ensure their survival and reproduction in their area of distribution."
- 4 HvJ EG 17 januari 1991, Commissie/ Italië, zaak C-334/89, Jur. I-93, punt 10 (zie ook HvJ EG 17 mei 1998, Commissie/ Nederland, zaak C-3/96, punt 56).
- 5 Artikel 4, lid 1, vgl. HvJ EG 2 augustus 1993, zaak C-355/90 (Commissie/ Spanje), punt 27.
- 6 Vergelijk hierbij ook de eerste zin van artikel 1: "Deze richtlijn heeft betrekking op de instandhouding van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de Lid-Staten ...".
- 7 Dit begrip wordt ook gehanteerd in het tweede lid van artikel 4 ("geregeld voorkomende trekvogels").
- 8 HvJ 2 augustus 1993, Commissie/ Spanje, zaak 355/90, 26.
- 9 Dwaalgasten bevinden zich immers buiten "hun trekzone".
- 10 Het merendeel van de soorten van Bijlage I betreft trekvogels (zie ook de derde overweging van de preambule).
- 11 Richtlijn van de Commissie 97/49/EEG, Pb Nr L 223, 13.8.97.
- 12 De andere vijf toegevoegde soorten komen niet geregeld in Nederland voor.
- 13 Zo concludeerde de Advocaat-Generaal met betrekking tot artikel 2 van Richtlijn 85/411/EEG (uitbreiding Bijlage I): "Deze meldingsplicht impliceert mijns inziens eveneens dat de Lid-Staat ertoe gehouden is de Commissie in kennis te stellen van het feit dat, en de redenen waarom, hij van mening is dat in uitvoering van de richtlijn geen specifieke maatregelen moeten worden genomen. Zonder een dergelijke kennisgeving is de Commissie niet in staat na te gaan of de richtlijn daadwerkelijk en nauwkeurig is uitgevoerd." (Conclusie van 8 november 1990 in zaak C-334/89, punt 6).

- In het betreffende arrest stelde het Hof vast: "In het stelsel van bijzondere bescherming dat is gecreëerd voor de in bijlage 1 bij de richtlijn vermelde vogelsoorten, moet elke Lid-Staat krachtens artikel 4, lid 1, van de richtlijn de voor deze soorten vereiste bijzondere maatregelen tot bescherming en instandhouding te treffen. Vervolgens dient hij de Commissie mee te delen, op welke wijze hij deze verplichtingen is nagekomen." (HvJ EG 17 januari 1991, punt 7).
- 14 Artikel 4(:1) van de Richtlijn maakt aparte vermelding van "voortplanten" naast "voortbestaan", terwijl artikel 4(:2) spreekt van "broed- rui- en overwinteringsgebieden en rustplaatsen in hun trekzones".
 - 15 Zeldzame vogels van Nederland - met vermelding van alle soorten, Van den Berg & Bosman (1999).
 - 16 In de Avifauna van Nederland aangeduid als WINTERGASTEN/ZOMERGASTEN/DOORTREKKERS.
 - 17 Er zijn immers geen geschikte gebieden waarvoor "speciale beschermingsmaatregelen [kunnen worden] getroffen opdat deze soorten daar waar zij nu voorkomen, kunnen voortbestaan [...]" (art. 4:1, Vogelrichtlijn, vgl. HvJ EG 2 augustus 1993, Commissie/ Spanje, punt 27).
 - 18 Bij deze soorten kan dus niet worden gesproken van "rustplaatsen in hun trekzones" (Vogelrichtlijn, art. 4:2).
 - 19 Kleine Zilverreiger en Slechtvalk komen wel als niet-broedvogel aan bod. Andere onregelmatige broedvogels op Bijlage I zijn: Kwak, Witoogend, Klein Waterhoen, Steltkluut, Oehoe, Middelste Bonte Specht en Ortolaan.
 - 20 Begin jaren negentig, ten tijde van de samenstelling van IBA94, leek het erop dat na enkele jaren broedgevallen de soort zich als "regelmatige" broedvogel had gevestigd.
 - 21 In Bijlage I van de Vogelrichtlijn zijn 16 soorten opgenomen (met een sterretje (*) gemarkeerd in bijlage 2A) waarop de beide gebiedscriteria van toepassing zijn (zie hoofdstuk 4).
 - 22 Dit betreft alle trekkende watervogels. Ze worden merendeels genoemd in Annex 2 van het Verdrag inzake het behoud van Afrikaans-Euraziatische trekkende watervogels (Trb. 1996, 285) onder de Conventie van Bonn.
 - 23 Ontleend aan Annex I (Appendix B) van Aanbeveling VII.11 (San José, 1999). Hierin worden ook "wetland related raptors" vermeld (o.a. Bruine Kiekendief) maar deze groep wordt niet in Waterfowl Population Estimates behandeld.

- 24 Aanbeveling VI.4 (Brisbane, 1996). Dit is onlangs herhaald in Annex I van Aanbeveling VII.11 (San José, 1999):
 "To ensure international comparability, where possible, Contracting Parties should use the international population estimates and 1% thresholds published and updated every three years by Wetlands International as the basis for evaluating sites for the List using this Criterion."
- 25 De Knobbelzwaan waarvan in IBA94 wel een drempelwaarde is opgenomen, voldoet niet aan deze voorwaarde.
- 26 De volgende soorten voldoen hier niet aan (*vgl. ook bijlage 1A, soorten van Bijlage I): Stormmeeuw, Kokmeeuw, Kleine Mantelmeeuw, *Grote Stern, *Visdief, *Noordse Stern, *Dwergstern.
- 27 Zeven van 56 beschouwde watervogelsoorten die niet zijn opgenomen op Bijlage I, halen echter in geen enkel gebied de drempelwaarde en leiden dus nergens tot selectie (zie ook 'Trekende soorten als selectiesoorten').
- 28 In de Waterfowl Population Estimates is van elke biogeografische populatie aangegeven in welke Ramsar-regio's deze broedt, doortrekt en overwintert. Nederland is gelegen in de regio West-Europa.
- 29 O.a. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa, 1-4 (Cramp et al. 1977-85) en Atlas of Anatidae Populations in Africa and Western Eurasia (Scott & Rose 1996).
- 30 Bontbekplevier, Rosse Grutto, Tureluur, Bonte Strandloper, Kanoetstrandloper, Steenloper.
- 31 Kuifduiker, Zomertaling, Krooneend, Lachstern, Reuzenstern.
- 32 Dodaars, Groenpootruiter, Kempphaan.
- 33 Woudaapje (50), Porseleinhoen (85), Kwartelkoning (55), Steltkluut (120), Strandplevier (100), Kempphaan (800) (tussen haakjes drempelwaarden zoals vermeld in IBA94).
- 34 De dichtstbijzijnde populatie waartoe de Nederlandse broedvogels mogelijk kunnen worden gerekend is die van het westelijk Middellandse Zeegebied, maar er wordt volstaan met het geven van een aantalsindicatie (10.000-25.000).
- 35 De gehele Nederlandse populatie van de Zwartkopmeeuw bestaat uit 270 broedparen; 1% van de biogeografische populatie is meer dan 1000 exemplaren (c.q. >330 paren). Voor de Noordse Stern: 1900 broedparen in Nederland, terwijl 1% van de biogeografische populatie >3300 paren is.

- 36 De eerste zin van artikel 4 (:2) luidt: "De Lid-Staten nemen soortgelijke maatregelen ten aanzien van de niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogels, waarbij rekening wordt gehouden met de behoeften van het gebied van bescherming in de geografische zee - en landzone waar deze richtlijn van toepassing is, ten aanzien van hun broed -, rui - en overwinteringsgebieden en rustplaatsen in hun trekzones."
- 37 Officieel aangeduid als de "nationale lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten als bedoeld in Bijlage V van de Vogelrichtlijn" (Stcrt. 1994, 20).
- 38 De speciale beschermingszones herbergen minstens 25% van de Nederlandse broedpopulatie.
- 39 De zesde soort betreft de Watersnip (zie paragraaf 2.2.3. onder het kopje "Watervogels waarvoor geen drempelwaarden zijn vastgesteld")
- 40 Voor de Wilde Eend wordt een drempelwaarde van 20.000 vermeld met de voetnoot: "For populations over 2 million birds, Ramsar Convention criterion 3a (20,000 or more waterbirds) applies." Ook van de Kievit is geen 1%-drempel vermeld omdat de betreffende biogeografische populatie op 7.000.000 vogels wordt geschat.
- 41 Zie volgende bladzijde onder "Verschil met IBA94".
- 42 Het Oudegaasterbrekken, waar noodgedwongen gebruik is gemaakt van tellingen uit de jaren tachtig en één telling uit het seizoen 1999/2000; Noordzeekustzone, Roodkeelduiker en Parelduiker (1980-94); Boezems van Kinderdijk, Purperreiger (1997-99)
- 43 Zie voor enkele bijzondere gevallen het laatste deel van paragraaf 2.2.5 en bijlage 3B.
- 44 Ontleend aan Appendix B (Annex1) van Aanbeveling VI.1.1 van de Conferentie van Partijen van de Wetlands- Conventie (San José, 1999)
- 45 Volgens artikel I.1.a van de Conventie van Bonn (Verdrag inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten)